

per tot la justícia popular e tot lo món, per consegüent, serà partit e regit per comunes, axí com vuy se regex Florença, e Roma, e Pisa, e Sena e d'altres ciutats de Itàlia e da Alamanya», tret potser de la casa de França. El rei Joan I, en moments d'assalts als calls i de revoltes populars, per mitjà d'una lletra adreçada a Pere d'Artés i datada el 17 de novembre de 1391, avisa Francesc Eiximenis que «d'ací avant se abstenga de aytals paraules si no vol provocar nostra ira sobra si» (XL). Poc després, en una lletra datada el 12 de desembre i adreçada a «Mestre Francesc», el rei Joan reconeixia que «havem haüid gran pler de la bona escusació que havets feta» (XLII). Probablement aquesta «bona escusació» són els set capítols palinòdics.

L'edició del text va de la pàgina 1 a la 451. La numeració de les línies del text recomença a cada capítol. Entre parèntesis quadrats hi ha la indicació de la foliació del manuscrit pres com a base de l'edició. L'aparat crític de les variants més importants no és a la part inferior del text, ans en les pàgines 453-619.

Agraïm als editors la feinada que han fet i estan fent. És un veritable plaer poder llegir en una edició acurada la prosa fluida, suggerent, farcida de citacions d'autors de tots els temps de Francesc Eiximenis. D'altra banda, aquesta profusió de citacions obligarà ben segur l'editor i l'equip a un treball adicional —que esperem màximament reeixit— d'identificació de les fonts a l'hora de confeccionar els índexs (volum següent i darrer). Esperem que ben aviat el segon volum de la primera part completi l'edició del *Dotzè*.

Jaume Mensa i Valls

Francesc EIXIMENIS, *Llibres, mestres i sermons. Antologia de textos*. A cura de David GUIXERAS i Xavier RENEDO. Estudis introductoris de Xavier RENEDO (Biblioteca Barcino, 2), Barcelona: Barcino 2005, 268 pp.

Els autors han aplegat en aquesta antologia un conjunt ben significatiu de textos d'Eiximenis relacionats d'una o altra manera amb l'educació. Les obres de les quals procedeixen els textos són els *Primer* (manuscrits 459 de la Biblioteca de Catalunya i 1790 de la Nacional de Madrid), *Segon* (de l'antologia d'Albert G. Hauf), *Terç* (de les edicions de Martí de Barcelona i Feliu de Tarragona, de Jorge E. Gracia o de la futura edició que prepara X. Renedo per a les «Obres de Francesc Eiximenis») i *Dotzè del Crestià* («Obres de Francesc Eiximenis»), el *Llibre de les dones* (edició de Naccarato, completada amb el manuscrit 461 de la Biblioteca de Catalunya), el *Regiment de la cosa pública* (Daniel de Molins de Rei), el *Llibre dels àngels* (de l'edició en preparació de Sadurni Martí per a les «Obres de Francesc Eiximenis») i la *Vita christi* (manuscrits 459 i 460 de la Biblioteca de Catalunya i 49 de l'Arxiu Capitular de Barcelona). Per tal de facilitar-ne la lectura, els textos «han estat sotmesos a una regularització ortogràfica radical, d'acord amb la normativa vigent» (p. 10). Les nombroses notes a peu de pàgina ofereixen també la traducció dels passos difícils, la indicació de les fonts (quan ha estat possible) o notícies històriques. Al final del llibre (pp. 253-265), trobem el glossari de paraules antigues (pp. 253-265).

Els textos d'Eiximenis són agrupats en cinc capítols: *Del paradís a les ciutats* (pp. 13-66), *L'educació a la llar* (pp. 67-142), *Educació i societat* (pp. 143-208), *L'educa-*

ció a l'escola (pp. 209-244). Cada capítol és precedit d'una introducció relativament llarga (sempre de més de deu pàgines i en algun cas arriba a trenta) de X. Renedo, ben documentada i pedagògica alhora. Els fragments editats són llegívols, molt il·lustratius dels costums i de la mentalitat de l'època. Per tal que el lector en faci un petit tast en reproduïxo algun. En el capítol segon, apartat sobre les *Obligacions dels pares amb els fills* (p. 101), llegim: «Cascun hom deu dar a son fill la millor art que puixa, segons que deia Zenó filòsof. Per tal deia que lo fill se pot tostemp clamar de son pare en les coses següents, ço és, primerament si no l'engendra legítim o si el té sens legitimació. Segonament, si li posa vil nom. Terçament, si l'ha mal nodrit. Quartament, si l'ha oblidat en deguts e paternals e necessaris e naturals beneficis. Quintament, si li ha ensenyada dolenta art de viure, car cascú pot ensenyar a son fill alguna bona art que sia bona en si, o segons la manera e costuma de la terra». En el capítol tercer, en l'apartat dedicat a l'educació de les dones (pp. 190-191), trobem aquesta notícia històrica: «Vivent lo rei Robert, en nostre temps rei de Sicília e de Nàpols, alguns generosos de França vingueren amb llurs mullers e amb totes ses cases en Nàpols. E com alguns hòmens de paratge napoletans aprenguessen d'anar a la manera d'aquells francesos, ço és curts e estrets e fort dissolutament, llavors les dones de la cort e de la dita ciutat volgueren ressemblar a aquelles dones franceses que hi eren vengudes en anar curtes e estretes així com elles, e ballar tot jorn, e beure per les carreres, e anant cavalcant així com a hom, e a besar e abraçar los hòmens davant tot-hom tot jorn, e de cantar francès gargolejant així com fan les dones generoses en França, e de parlar d'amors e d'enamoraments e de motejar-se amb jóvens a la llur manera». Finalment un argument contra la gola, del capítol cinquè sobre l'educació a l'escola (p. 241): «la segona raó principal per què l'hom deu molt esquivar pecat de gola sí és per amor d'hom mateix, car grans són los mals que la gola procura a l'hom, e quant a l'ànima e al cos. E primerament quant a l'ànima nou a l'hom aquest vici, car ret-la bestial privant-la de seny».

El llibre s'arrodoneix amb el prefaci dels editors (pp. 7-12), que inclou una succinta «Biografia de Francesc Eiximenis» (pp. 8-10), la bibliografia (pp. 245-251) i l'índex (pp. 267-268).

El resultat final és un llibre que ja entra per la vista i que a mesura que el llegeixes t'encurioseix més i més. L'antologia ha estat feta amb bons criteris. Eiximenis hi apareix com un gran escriptor, agut, perpicaç, suggerent, fins i tot fa l'efecte que volgués ficar cullarada en problemes típics del nostre temps. Els estudis introductoris són aprofundits, redactats amb un bon domini de l'obra i del context sociocultural d'Eiximenis. És sabut que la identificació de les fonts d'Eiximenis és un problema greu, de vegades insoluble. Els editors d'obres d'Eiximenis es veuen obligats a treballar de valent. I aquest, em sembla, és el petit taló d'Aquil·les del llibre. Tot treball suplementari en aquesta línia per part d'editors de les obres d'Eiximenis serà molt ben rebut pels estudiosos. Les taules d'antropònims i les referències bibliogràfiques completes —i no només d'autor, obra i capítol—, com per exemple la que trobem a la pàgina 107, nota 81 (per cert, com s'ho ha de fer el lector per saber que «PL» es refereix —suposo— a la *Patrologia latina* de J. P. Migne?) poden ajudar-hi.

Només ens resta felicitar els editors per aquest magnífic llibre.

Jaume Mensa i Valls